

Het wezen van de mens

De filosofie, 'moeder' van alle wetenschappen, ontstond 25 eeuwen geleden. Destijds zag ze zichzelf als theorie van alles: haar object was de Natuur (dat wil zeggen het Zijn) in haar geheel. Maar spoedig groeide de behoefte aan meer 'focus', zoals we dat tegenwoordig zouden noemen, en ging de aandacht vooral uit naar onszelf, naar de mens, meer in het bijzonder naar het 'wezen' van de mens. De overtuiging dat filosofie en ethiek zich daarop zouden moeten concentreren, heeft de agenda van filosofisch en ethisch onderzoek tot op de dag van vandaag bepaald, maar de vraag wat we precies onder 'wezen van de mens' zouden moeten verstaan, houdt de gemoederen nog altijd bezig. Antwoorden variëren sterk. Aristoteles zocht het wezen van de mens in diens 'ziel', neodarwinisten zoals Richard Dawkins zoeken het veeleer in diens gameten.

Tijdens de hoogtijdagen van het humane-genoom-project hoopten (of vreesden) velen dat DNA-sequencing inzage zou verschaffen in dat wezen van de mens. Daarmee werd impliciet een antwoord gegeven op de metafysische vraag van weleer: ons wezen is (kennelijk) ons genoom. En het fraaie kunstwerk dat onlangs op de campus van de Radboud Universiteit (op het gazon van de bètafaculteit) werd onthuld, lijkt deze gedachte te verbeelden dan wel te problematiseren.

Anderen daarentegen zien veeleer het *brein* als het wezen van de mens, niet in de laatste plaats Dick Swaab in zijn recente bestseller *Wij zijn ons brein*. Dat laat al zien dat de vraag wat we als het 'wezen' van de mens zouden moeten beschouwen (ons brein, onze gameten, ons genoom?) niet louter voer voor filosofen is. Immers, brein, gameten en genoom (in willekeurige volgorde) vormen de drie speerpun-

Foto Thomas Fasting

ten van het hedendaagse levenswetenschappelijke onderzoek, in het humane domein althans. Dat heeft daarmee, via het proces van objectkeuze en agendasetting, impliciet een metafysische inzet en levert een bijdrage aan een 'in wezen' metafysisch debat. Platter geformuleerd luidt de vraag wat, levenswetenschappelijk gesproken, de optimale voorspeller is van menselijk succes (de kans op een 'goed leven'): een IQ-score, een persoonlijke genoomsequentie of een vruchtbaarheidstest?

Genoom, gameten en brein zullen ethische discussies blijven oproepen juist omdat we deze biologische entiteiten van wezenlijk belang achten voor ons 'wezen' en associëren met de 'essentie' van ons bestaan. Zeker nu levenswetenschappelijk onderzoek deze zwarte dozen heeft geopend en toegankelijk heeft gemaakt, niet alleen voor onze nieuwsgierige blik, maar vooral ook voor onze behoefte aan controle. Brein, genoom en gameten (*Gehirn*, *Genom*, *Gameten*, ze allitereren in het Duits) zijn dankzij moderne technologie transparant geworden: doelwit van wetenschappelijk onderzoek en daarmee van moreel beraad.

Aan de ene kant maken we ons zorgen over processen van veroudering en slijtage waaraan breinen, genomen en gameten (van onszelf of van anderen) in een vergrijzende samenleving onderhevig zijn. Aan de andere kant is onze hoop gevestigd op nieuwe technieken en nieuwe bronnen van informatie, die ons meer zeggenschap zouden kunnen verschaffen over het beheer van brein, gameten en genoom, als 'startkapitaal' van ons bestaan.

Hub Zwart

wetenschappelijk directeur CSG

Brein, genoom, gameten: wat is de optimale voorspeller van menselijk succes?